

OBDOBJE MED OBEMA VOJNAMA

1918-1939
(21-letno obdobje)

SDS (socialdemokratska stranka, socialistična stranka)

- levičarji
 - revolucija
- reformisti
 - reforme
 - mirna, legalna, parlamentarna pot (večina v parlamentu → zakoni)

→ **Skupen cilj:** socializem (niso se vidle na isti poti do cilja)

- po koncu vojne levičarji izstopijo → KOMUNISTIČNA PARTIJA

Dve delavski stranki s skupnim ciljem → razkol je omogočil preboj nove stranke → nacionalisti → vzpon totalitarnih režimov → enostrankarski sistem

Komunistična partija

- nastala z izstopom levičarjev iz SDS

Kominternu (1919)

- 3. internacionala, komunistična internacionala
- povezovala je komunistične partije
- sprejme boljševiški revolucionarni program
- razkol socialisti-komunisti
- v času Stalina je postala sredstvo vpliva na ostale partije
- leta 1935 - 7. kongres kominterne
 - sprejemjo drugačno usmeritev
 - fašizem in nacizem obsodijo, ponudijo pot kako se boriti proti → tako, da se povežejo
 - sprejmejo ljudsko frontalno gibanje (koalicija) - združuje ne glede na strankarsko pripadnost

Gospodarske razmere

- tri gospodarske krize
 - ena takoj po vojni
 - izbruhne v ZDA → svetovna gospodarska kriza

- ena tik pred vojno
- agrarne krize (veliko) ← kmetijstvo je doživljalo več kriz kot industrija

Svetovna gospodarska kriza:

- izbruhne na črni petek, 21. oktobra 1929
- na newyorški borzi so začele padati vrednosti delnic
- američani so se pozno vključili v vojno → prednost američanov je bila v tem, da niso doživljali vojne na lastnem ozemlju → po vojni evropsko gospodarstvo ne funkcionira in rabi ameriške izdelke → američani zalagajo evropski trg → ščasoma se evropske države opomorejo in začnejo to kar so uvažali sami pridelovati → v ZDA pride do hiperprodukcije (kmetu se večajo zaloge, v banki kmetje dvigujejo prihranke, banke nimajo več kapitala → propad bank, ne morejo več kreditirati)
- kriza - padec vrednosti dolarja, brezposelnost, zapirajo se tovarne ...
- Franklin Roosevelt (1933) - demokrat
 - naloga: rešitev krize
 - program: new deal
 - o zajema vsa področja
 - o skuša dvigniti vrednost dolarja (dolarju zlato podlago nadomestijo s srebrno in s tem so začeli kupovati zlato; kasneje so podlago ponovno zamenjali)
 - o pustili so samo banke, ki so bile rentabilne in vse banke so začeli nadzirati državni uslužbenci (državna kontrola), kredite so dajali le za stvari, ki jih je potrebovala država
 - o problem brezposelnosti - javna dela (urejanje parkov itd.)
 - o znižali so plače državnim uradnikom
 - o zvišali so davke (napolnili državno blagajno)
 - o znižali so pokojnine
 - o gospodarstvo postane državno (državna kontrola)
 - uspešno in hitro so rešili krizo

VZPON TOTALITARNIH REŽIMOV

Totalitarni režimi:

Rusija - boljševizem (Lenin, Stalin - stalinizem)

Italija - fašizem (Musolini, 1922)

Nemčija - nacizem (Hitler, 1933)

Japonska - fašizem

Španija - frankisti, fašizem (Franko 1939, posledica španske državljanske vojne, do leta 1975)

SOVJETSKA ZVEZA

- med obema vojnama je edina država, ki uveljavi komunistični režim
- **med leti 1918 - 1922/23 → državljanska vojna**
 - med boljševiki (rdeči) in vsemi, ki so proti boljševikom (beli)
 - beli: meščani, pripadniki carizma, plemstvo, veleposestniki, duhovščina, manjševiki
- ostale države niso podpirale boljševiške oblasti (antanta pošilja vojake, ki so pomagale kontrarevolucionarnim silam - belim)
- carski generali so zbirali vojsko, ki je rušila boljševiško oblast
- boljševiki - kriza → oblast se je omejila le na Moskvo in okolico
- revolucije v drugih evropskih državah so bile zadušene ali pa jih sploh ni bilo → SZ je po vojni ostala politično in gospodarsko osamljena

Lenin in boljševiki → ukrepi

- **rdeča armada**
 - Lev Torckim - organizira vojsko
 - ljudska vojska (delavci, kmetje)
 - problem - izobrazba oficirskega kadra → povabljali so kadre bivše generle carske vojske
 - zelo uspešna vojska
- **vojni komunizem**
 - nacionalizacija bank, industrije, veleposesti ...
 - vse so morali namenjati vojakom
 - glavno breme je padlo na kmeta (pridelek je moral oddati itd.)
 - Kmet se je moral skrivati → boljševiške komisije

- **rdeči teror** (represija)- boljševiške komisije (politični teror, iskali so nasprotnike revolucije)
- po letu 1921 – vojni komunizem ukinejo, **vedejo novo ekonomsko politiko (NEP)**
 - obnavljanje zrčnih mehanizmov
 - sprostijo kmeta (določen je davek v pridelku, presežek lahko proda ...)
 - dopuščena privatna in manjša podjetja (mala podjetja vrnejo lastnikom), dopuščeno je najemnaje zemlje, manjša in srednja podjetja pridejo v zasebno last
 - dopustijo tuj kapital
 - država še vedno nadzira veleindustrijo in veletrgovino – usmerja gospodarski razvoj

Lenin:

- o kap → voziček → ni se hotel kazati v javnosti
- o možni naslednjiki so njegovi soborci
- o januarja 1924 umre → začne se boj za Leninovo dediščino → zaključen je, ko je izvoljen Stalin

Josip Visarijonovič Džugašvili - Stalin

- o **CKKPSZ** (predsednik) – centralni komite komunistične partije Sovjetske Zveze → odločali o vsem
- o vzbujal je strah med ljudmi
- o ukrepi proti vsakomur, ki je skušal nasprotovati totalitarnemu režimu
- o vse je podrejeno interesom sistema
- o država je nadzorovala vse, ni dopuščala zasebnega življenja (prisluškovalne naprave, ovaduhi)
- o tajna policija KGB
- o **gulagi** = delavna taborišča, največ v Sibiriji (rešitev pomanjkanja delavcev)
- o **čistke** – vse možne nasprotnike je odstranil
 - začele so se z vrha, nato so šle navzdol
 - leta 1937 – zajele so vrh rdeče armade
 - maršal Tuhaševski → obtožijo ga, da vohuni za Nemce
 - sodni procesi so bili zmonirani, zrežirani
 - obsodba (neresnična)
 - ko je bila rdeča armada napadena s strani nemške vojske, ni imela poveljniškega kadra (dosti časa, da so to nadoknadili)
 - potekale so do Stalinove smrti

Gospodarstvo:

- ukinil je NEP (leta 1927) → spremenil gospodarsko politiko
- elektrifikacija, industrializacija, kolektivizacija
- **plansko gospodarstvo** (sloni na petletkah) ← zaradi tega Rusije ni zajela svetovna gospodarska kriza
 - 1. petletka: povečanje industrije
 - 2. petletka: gradnja prekopov, železnic
 - 3. petletka: okrepljena vojaška industrija
- **kolektivizacija**
 - razlastitev zasebne posesti in vključitev v velika državna posestva → proces podržavljanja
 - povzroči upore, bojkotiranje kmetijske proizvodnje
- **zadružništvo**
 - kolhoz = kmetijska zadruga
 - solhoz = državna posestva
 - »obglavljanje kulakov« - propad velikih kmetov, s presežki pridelkov, ki so se ustanovili z NEP-om → Stalin jih je pobil (→ gulagi)
- nasilna politika na gospodarskem področju je dosegla to, da je bila SZ zadovoljna sama s sabo → gospodarska samozadostnost
- vojna industrija in težka industrija → dobro razviti
- množična lakota

Zunanja politika Sovjetske Zveze:

- **leta 1919 - kominterni v Moskvi**
 - 3. internacionala
 - nasprotnik = socialna demokracija
 - sredstvo s katerim hoče Stalin vplivati na ostale komunistične partije in jim usiljevati sistem → podrejanje
- **leta 1935 - 7. kongres kominterne**
 - ljudsko frontalno gibanje
 - Sovjetska Zveza do Španske državljanske vojne uradno ostane nevtralna, neuradno pa pomagajo Španski ljudski fronti
- **leta 1935 - SZ podpiše s Francijo in Češkoslovaško pogodbo o medsebojni pomoči**
 - pogodba med Češkoslovaško in SZ ima aneks → SZ mora pomagati ČS, če bo to storila tudi F
- leta 1938 - Hitler začne zasedati ČS → nihče ne naredi nič (F in SZ)

- splomladi 1939 - Češkoslovaške ni več na zemljevidu
- **23. avgust 1939** (en teden pred napadom na Poljsko)
 - dobijo se nemški zunanji minister Ribentrop in sovjetski zunanji minister Molotov (skrajni levičarji in skrajni desničarji)
 - podpišeta sovjetsko-nemško pogodbo o nenapadanju
 - Nemčija ni hotela ponoviti zgodbe iz 1. svetovne vojne, ko se je morala boriti na dveh frontah
 - tajni del pogodbe - delitev Poljske in Baltiškega ozemlja
 - interes SZ je bila Velika Britanija, ki pa ni bila pripravljena se dogovoriti z njimi → obrne se na N

ITALIJA - FAŠIZEM

→ fašizem je socialno-nacionalni pojav

→ sloni na antikomunizmu, pretiranemu nacionalizmu, rasizmu, antisemitizmu, revanšizmu (prizadevanje za ponovno pridobitev izgubljenih ozemelj ali privilegijev), imperializmu, kolektivizmu (posameznik ni pomemben; vse je podrejeno interesom kolektiva, skupnosti - to določi stranka), korporativizmu (družbenoekonomska teorija, temelji na solidarnosti med vsemi družbenimi sloji, stanovske korporacije pod kontrolo države za preprečevanje socialnih konfliktov), ima izredno dober socialni program
→ iz njega izvira nacizem

Razmere v katerih so fašisti prišli na oblast (leta 1922):

- **Zveza bojevnikov** (fasci do combattimento, 1919) → zveza fašistov, ki naj bi se z orožjem bojevali proti levičarjem → vodstvo Musolinija (najprej je bil v SDS)
- fašistično gibanje se je naslonilo na novi srednji družbeni razred (delavci, vojaki)
- proti liberalcem in socialistom
- ustanavljanje oddelkov (squadre) → stavke, nasilnost
- po vojni so bili na strani zmagovalk 1. svetovne vojne (antante)
- Italija po vojni ni dobila obljubljenega ozemlja (→ razočaranje), dobili so le ozemlje, kjer je potekala Soška fronta (→ ni produktivno)
- **gospodarska kriza, nezaposlenost**
- v teh razmerah se odrazi razlika med S (močni komunisti → stavkovna gibanja, ki jih organizirajo leve stranke) in J (fašistične organizacije so močnejše, desničarji)
- ustavna monarhija - vodi jo Victor Emanuel II. (želi si miru in varnosti)

PNF - narodna fašistična stranka (1921)

- o desničarski program
 - o zagovarja monarhijo, svobodno trgovino in protisocializem
 - o Mussolini je zavračal vlado, v kateri ne bi bil on sam predsednik
 - o Grozil je z množičnim pohodom fašistov na Rim
-
- **nevarnost revolucije, stavkovna gibanja** → kralj hoče varnost → to izkoristi Mussolini, ki v pravem trenutku skliče fašiste in jim naroči pohod na Rim (oktober 1922) → **državni udar**
 - ko pridejo v Rim se vojska ne upira → kralj je hotel enega, ki bi mu zagotovil mir (to je videl v Mussoliniju) → **Musolinija je imenoval za mandatarja (predsednik vlade)**

Mussolini

- Mussolini je zbiral vlado (vanjo je dal samo štiri fašiste)
- v dveh letih je pripravil **nov volilni sistem** → tista stranka, ki bo na volitvah dobila največ glasov bi imela v parlamentu 2/3 predstavnikov
- delal je na nižjem srednjem sloju in jih prepričeval, da je to njihova priložnost → bili so privilegirani, dobili so moč ...
- **leta 1924** - volitve → fašisti dobijo največ glasov
 - ubit je bil Matteoti (socialist) - s tem se je pomen stranke zmanjšal
 - v novem parlamentu je bilo 2/3 fašistov in 1/3 opozicij → opozicija se je odzvala z bojkotom in z odmikom → prepričani so bili, da je fašizem muha enodnevnica → vso oblast so dali fašizmu
- **leta 1925** - totalitarizem
 - ena stranka
 - Mussolini razglasi, da bo uvedel diktaturo
 - parlament (v rokah fašistov) je Mussoliniju omogočil skoraj popolno oblast (z zakonodajo)
 - **proces fašizacije** - policija (politična policija OVRA) in vojska imata poseben položaj, kršene so temeljne človekove pravice, cenzura tiska
 - politična propaganda za aktivacijo ljudi
 - Mussolini je doživljal podporo
- **leta 1927** - izda se »Carta del lavoro« → program reševanja socialnega in gospodarskega vprašanja
 - zaradi socialnega programa je doživljal slavo tudi drugod (npr. Churchill)
 - pogodba, ki je **vedla fašistični korporativizem**

- družbeno-ekonomski sistem
 - odnose med delavci in delodajalci ureja država
 - odpravili naj bi razredni boj
 - s programom je poskrbel, da se je **zmanjšala brezposelnost**
 - **razvoj kmetijstva** (niso uvažali tujega žita), **industrije** (vojna industrija)
 - **delavska zakonodaja** (bila je v prid delavcem – krajši urnik, pokojnine...)
 - **dvig natalitete** (Musolini je vedel, da bo potreboval vojake; njegov zunajpolitični cilj je bil, da bo velikost Italije takšna kot je bila v času Rimskega imperija) – denarne nagrade, možnost napredovanja v službi...
- leta 1930,31 – gospodarska kriza (narašča brezposelnost, revolucionarnost...)
 - fašisti nastopajo proti levičarjem, ustanavljajo koncentracijska taborišča (za politične nasprotnike)
 - **leta 1929 – podpis lateranske pogodbe**
 - reši se spor med IT in papežem, ki je nastal ob združitvi Italije
 - Mussolini doseže, da se obojestransko priznata → IT prizna papeža (državo Vatikan), papež prizna IT in Rim kot glavno mesto
 - Papeška država dobi odškodnino za Rim
 - Cerkev ima proste roke, verouk je v šoli, civilna poroka je enakopravna cerkveni
 - Mussolini je dobil podporo papeža (Pi XI.) → cerkev je podprla fašizem
 - cerkev vidi v komunizmu sovražnika in podpre fašizem, ki vidi tudi komuniste kot nasprotnike

Zunanja politika:

- namišljeno obnavljanje rimskega imperija → napadalna do Sredozemlja (Jugoslavija, Albanija, Grčija, S Afrika)
- leta 1924 – vojna med IT in Kraljevino SHS → Reka postane italijansko mesto
- leta 1926 – britanska privolitev za uvedbo protektorata nad Albanijo
- leta 1935 – napadejo Etiopijo
 - Italija uporabi bojne pline nad civilnim prebivalstvom (s tem se tudi vidi, da je cilj vojne množično uničenje)
 - leta 1936 – Etiopija postane upravni del IT kraljevine
- aprila 1939 – IT priključi Albanijo

- Mussolini v govoru v Tirani pove, da versajske Evrope ni več → napove vojno

Odnos Mussolini – Hitler:

- Mussolini je bil sprva Hitlerjev odnos
- Leta 1934 – prvič se dobita in drug drugega sta hvalila
- **Jekleni pakt** (maj 1939) – med IT in N → vojaška zveza, ki državi zavezuje k medsebojni pomoči v primeru vojne
- Ustanovila sta os Rim-Berlin; kasneje se pridruži še Tokio → sile osi (podobno kot trozveza v 1. svetovni vojni)

NEMČIJA – NACIZEM

Weimarska republika (1919-1933)

Nacistična Nemčija (1933-1945)

Weimarska republika

- Weimark → sprejeta prva povojna ustava → Nemčija postane republika
- demonstracije in upori v vojski po vojni
- cesar je prisiljen odstopiti in emigrirati
- oblast prevzamejo socialdemokrati pod vodstvom F.Eberta
 - zahteva po **socialistični republiki**
 - upre se levo krilo, povezano v **Spartakovo zvezo** → izločijo se iz SDS in ustanovijo nemško komunistično stranko (KPN)
- KPN organizira revolucijo po boljševiškem vzoru in ustanovi bavarsko-sovjetsko republiko, vendar F.Ebert pošlje vojsko in zatire poskuse sprememb

1919

- razglašena ustava Weimarske republike

1920

- kapitalist Kap izvede državni udar (kapov puč)
- ne uspe in F.Ebert si zagotovi podporo vojske

1923

- FR zasedejo industrijsko razvito Porurje
- s tem skušajo nadomestiti nemške neplačane reparacije
- umaknejo se leta 1925

1925/26

- gospodarski vzpon
- razcvet kulture

V času republike se N uredi kot socialna država

Oblikuje se **NSDAP - nacionalsocialistična nemška delavska stranka** (nacistična)

- voditelj je Adolf Hitler
- znotraj te stranke se ustanovi SA oddelke (napadalni oddelki; rjavosrajčniki) - vodi jih Ernest Röhm
- v 20ih letih je neopazna in brez vpliva

1923 - državni udar

- Hitler izvede pivski puč (državni udar)
- obsodijo ga (njegov izgovor = propaganda stranke) → 5 let zapora, odsedi 9 mesecev
- napiše **program Moj boj** (Mein Kampf)
 - teorija o večvrednosti arijske rase, združitev vseh Nemcev v edni državi
 - manjvrednost Judov, Slovanov
 - Nemci so preveč utesnjeni in potrebujejo nov življenjski prostor (s širitvijo nemške države na V = hrana, surovine)
 - Vojna na V bi bila tudi pohod proti komunistom (boljševikom)

1932 - volitve

- NSDAP dobi 40% glasov
- Razlogi:
 - velika svetovna gospodarska kriza (strah pred revolucijo)
 - politična kriza v N (socialistična in ljudska stranka ne sodelujeta več)
 - dobra propaganda
- državo vodi predsednik Hindenburg

Nacistična Nemčija

- Hitler si je oblast pridobil s pomočjo velekapitalistov, agrarnih veleposestnikov in vojske
- opravil je s komunisti, socialisti in z drugimi strankami
- ustavne spremembe mu dajejo velika pooblastila
- propaganda

februarja 1933 - požig parlamenta (reichstag)

- nacisti obtožijo komuniste (Hitler že obvladuje sodni sistem, ko pride do obravnave)
- razglasijo izredne razmere (odpravijo temeljne ustavne pravice)

marec 1933 - nove volitve

- skupaj z desnico dobijo večino
- vlada dobi pravico izdajati zakone brez parlamenta
- razpustijo deželne parlamente in vlade
- državni komisarji, policija
- velika pooblastila dobi GESTAPO (tajna državna policija)
- demokratska in komunistična stranka sta prepovedani → ostane le NSDAP

30. junij 1934 - noč dolgih nožev

- SS (elitni nacistični varnostni oddelki) - oddelki obračunajo z vodstvom SA (Röhm)
- Hitler si zagotovi dobre odnose z vojsko (konkurenca v strankarski milici)

1933- konkordat s cerkvijo

- nemški kardinal: »Hitlerjeva oblast je volja Boga.«
- država ima proste roke na cerkvenem področju

november 1933 - referendum

- Nemci so na Hitlerjevi strani
- sistematično kršenje mirovne pogodbe

1934 - Führer (vodja)

- predsednik Hindenburg umre
- Hitler postane predsednik republike (predsednik države in vlade) in nemške vojske

1935 - vojska

- uvedena je splošna vojaška obveznost
- leto za tem vojska zasede demilitarizirano Porenje
- preusmeritev v vojno industrijo

Judje, Romi ...

- o koncentracijska taborišča (delovna in uničevalna)
- o prvo taborišče = Dachau (prvi zaponiki so komunisti in socialisti)

Organizacija Lebensborn

- o zbirali so zdrava nemška dekleta in fante (arijska rasa) in dekleta oplodili
- o otroke so vzeli in jih dali v rejo
- o ker je naraščanje arijske rase potekalo prepočasi, so začeli krasti otroke (npr. Poljska, Češkoslovaška, Slovenija...)
- o cilj je povečanje nemške vojske

1936 - Os Rim-Berlin-Tokio

- najprej le IT in N, kasneje tudi Japonska
- Hitler izvaja vojno industrijo, povečuje vojsko → kršitev pogodbe
- Maja 1939 → jekleni pakt (poleg političnega še vojaško zaveznitvo)

12.marec 1938 - Anschluss

- Nemška vojska je prikorakala na Dunaj in Avstrijo priključila Nemčiji
- April - plebiscit (potrdili so priključitev: 99,75%)

Zahteva po Češkoslovaških sudetih:

- naseljeni so večinoma Nemci
- večina češkoslovaške industrije in surovin

sept 1938 - Münchenski sporazum

- med N, IT, VB in FR (Hitler, Mussolini, Chamberlain, Daladier)
- sudete prepustijo N
- Hitler trdi, daje to njegova zadnja ozemeljska zahteva
- popuščali so mu, ker so se bali vojne
- neposredno dobi tako Hitler oblast nad celo Srednjo Evropo

pomlad 1939 - napad Češkoslovaške

- Hitler podpre Slovake, med katerimi zavlada nacizem
- Slovaška proglasi neodvisnost in postane nemška satelitska država (=nemška zunanja politika)
- Češko in Moravsko priključi Nemčiji kot Češkomoravski protektorat

1.september 1939 - NAPAD NA POLJSKO → ZAČETEK II. SVETOVNE VOJNE

ŠPANIJA

Razmere v Španiji:

- 1918 → parlamentarna monarhija
- Katoliško usmerjena, tradicionalna, konservativna
- veliko vlogo imajo veleposestniki
- med I. svetovno vojno je ostala nevtralna
- gospodarska kriza, španska gripa

Miguel Primo De Riva (1923-1931)

- 1923 - uvesti skuša korporativistični sistem
- V sporazumu s kraljem prevzame oblast → diktatura
- ukine parlament
- stabilizira razmere v državi

Demokratska republika (1931)

- svetovna gospodarska kriza
- Rivera odstopi in emigrira
- na volitvah **zmaga ljudska fronta** (= socialisti, komunisti, republikanci → leto 1936)

Ukrepi ljudske fronte:

- agrarna reforma (nova delitev zemlje)
- cerkev ločijo od države
- podpirajo šolstvo
- sprejeta je delavska in sindikalna zakonodaja
- verska svoboda

→ ostra reakcija plemstva in cerkve

poglobljanje krize

- levica se združi v ljudsko fronto
- desnica se pripravlja na državni udar

Španska državljanska vojna (1936-1939)

- **med nacionalisti in republikanci**
- nacionalisti (fašisti, frankisti, falangisti) obladujejo JZ in SZ Španijo
- republikanci obvladujejo osrednji del z Madridom, Katalonijo in sredozemsko obalo
- nacionalistom pomagajo Nemci (letala - legija Condor, tanki) in Italijani
- na republikanski strani se bojujejo mednarodne protifašistične brigade (prostovoljci)
- napad na Guernico (staro baskovsko mesto) → popolnoma ga porušijo

- **leta 1939 - zmaga fašistična diktatura Franca** (do leta 1975; po tem zavlada dinastija Burbonov - ustavna monarhija)

JAPONSKA

Pred I. svetovno vojno:

- hitra modernizacija (poslovno področje)
- obdobje »prosvetljene vladavine« (do 1912)
 - ukine fevdalizem
 - okrepi vojsko, posodobi mornarico
- po vojni je bila med državami zmagovalkami (prisvoji si večino nemških kolonij - Tajvan, Koreja...)

Obdobje fašizacije

- 1926 → cesar Hitokito, totalitarni sistem
- Mešanica teokracije (cesar kot božji sin), patriarhalnosti in militarizma
- 1936 → os Rim-Berlin-Tokio

Gospodarska kriza:

- padejo cene riža in svile
- ZDA prepovejo priseljevanje azijscev (1929) → sproži rast japonskega nacionalizma in rasizma
- na konferenci v Londonu (1930) omejijo rast japonske mornarice

Značilnosti fašizma

- kult cesarja, družinske vrednote, tradicija
- pomembna je vojska
- ideja o nadvladi japonskega naroda nad Azijo

VELIKA BRITANIJA

- najdaljša tradicija parlamentarnega življenja
- **britanski dominioni** (avtonomne enote, skupen je le vladar)
 - Avstralija
 - Nova Zelandija
 - Južna Afrika
 - Kanada
 - Nova Funflandija
 - Irska
- imperij = Britanska skupnost narodov (British Commonwealth) – leta 1926
- liberalna stranka izgublja vodilno vlogo (krepijo se konservativci)
- tekmeči konzervativcev so laburisti (delovska stranka)

Irsko vprašanje:

- Irska je po vojni prva dosegla položaj dominiona (notranja samostojnost)
- Leta 1919/20 so se Irci uprli z orožjem – IRA
- Leta 1921 je britanska vlada priznala irski parlament in vlado
- Anglikanska večina na severu Irske se je s plebiscitom odločila, da ostane znotraj VB → državljanska vojna do leta 1923

INDIJA

- vodja osvobodilnega gibanja je Mahatma Ghandi
- samostojnost dobijo šele po II.svetovni vojni

FRANCIJA

- hitra rešitev gospodarske krize (povrnitev Lorene in Alzacije)
- liberalna socialna zakonodaja
- 30.leta → svetovna gospodarska kriza, nazadovanje gospodarstva → politična nestabilnost
- Nastanek skrajno desničarskih in fašističnih organizacij (Francoska akcija, Ognjeni križ)
- Ljudska fronta (socialisti, komunisti, del radikalne stranke)
 - zmaga na volitvah (1936)
 - Leon Blum
 - Socialne reforme (40-urni delavnik, plačan dopust, višje mezde, plače...)
- nevtralnost v odnosu do španske državljanske vojne
- nesoglasja znotraj koalicije, padec vlade (1938)

SLOVENC V PRVI JUGOSLOVANSKI DRŽAVI

Obdobja v času obstoja Kraljevine SHS:

- 1.) 1.12.1918 - 28.6.1921 → **proglasitev Kraljevine SHS**
- 2.) 28.6.1921 - 6.1.1929 → **obdobje vidovdanske ustave**
- 3.) 6.1.1929 - 9.10.1934 → **obdobje šestojanuarske diktature**
- 4.) 9.10.1934 - 25.3.1941/6.4.1941 → **obdobje kraljevega namestništva** (= knez Pavel)
 - o 23.3.1941 = pristop k trojnemu paktu
 - fašistična politika → demonstracije izzovejo državni udar
 - vlada pade, nova vlada pa ne prekliče pristopa
 - za kralja je proglašen Peter
 - o 6.4.1941 = napad na Jugoslavijo
 - Istočasno kakor Grčijo
 - Vojske: nemška, madžarska, italijanska, bolgarska
 - o 17.4.1941 = kapitulacija
 - kralj emigrira v London

Država SHS (29.10.1918 - 1.12.1918)

- Jugoslovani na ozemlju Habsburške monarhije
- **narodnemu svetu SHS** je v Zagrebu predsedoval Anton Korošec
- zavzemali so se za združitev s Kraljevnino Srbijo → da bi lažje obvarovali ozemlje

Ženevska deklaracija:

- Anton Korošec, Nikola Pasić, Ante Trumbić
- Srbija, Država SHS in Kraljevina ČG naj bi se enakopravno združile
- ko je Pasić odstopil, srbski podpis ni bil več veljaven (Srbija si je želela ozemlja priključiti pod svojim vodstvom - neenakopravnost)
- Tudi Aleksander Karađorđević je bil proti republiki, saj bi ostal brez krone

Oblikovanje kraljevine SHS (1-12-1918-28.6.1921)

- Kraljevina SHS **nastane z združitvijo Kraljevine Srbije** (ki je že razširjena z Vojvodino in s Kraljevino ČG) in **Države SHS**
- vnaprej je izsiljena monarhija s Karađorđevići
- **začne se poenotenje in centralizacija državne uprave in vojske** (vodilna mesta v vojski imajo srbski oficirji)

krona → vlada (imenuje jo regent) → začasno narodno predstavništvo

Razlogi za združitev pri Slovencih:

- nezadovoljstvo z razmerami v AO
- strah pred germanizacijo in italijanskim pritiskom ob koncu vojne
- želja po večjem trgu
- težnja po ohranitvi in ravnanju slovenskega jezika in kulture
- strah pred revolucijo ob koncu vojne
- želijo ohraniti enoten slovenski narod

Nacionalna sestava nove države:

- nacionalni spopadi, socialni nemiri
- skupna država ne dopušča vsem narodom enakih možnosti za nacionalni razvoj
- Srbi - povečanje svojega gospodarstva, združeni
- Hrvati - združeni, brez lastne državnosti
- Makedonci - niso priznani, razdeljeni so med tri države
- Slovenci - izposavljani germanizaciji, madžarizaciji, italijanizaciji in fašističnemu nasilju
- Bosna - spor med Hrvati in Srbi
- nihče ne prizna Muslimanov kot narod
- nacionalne manjšine - Albanci → asimilacija in nasilje
- Nemci v Jugoslaviji so podpirali vlado, sčasoma pa so postali oporošče nacizma na Balkanu

Določitev mej

- država SHS ni imela mej z N, IT in MAD → ni bila mednarodno priznana
- združitev s Srbijo (S je imela vojsko, vojno je končala kot zmagovalka)
- 1. december - Kraljevina SHS → tudi ni imela meja
- IT na strani zmagovalke (+londonski sporazum), A in MAD poraženki
 - meja IT-K.SHS → diplomarska pot
 - meja A in MAD - K.SHS → drugačno reševanje problemov meja, tudi vojaško

Zahodna meja

- na konferenci so se odločili da državi sami določita mejo
- za mejo med IT in AO je K.SHS predlagala narodnostno mejo (limes)
- IT so imeli londonski sporazum
- 12.11.1920 - podpisana Rapalska pogodba
 - določi mejo
 - reši Jugoslovansko vprašanje
 - meja poteka po: Peč, Jalovec, Triglav, Blegoš, Planina, Kastav, morje
 - Reka= status svobodnega mesta
 - Cres, Lošinj, Lastavo, Palagruš in Zadar dobijo Italijani
- leta 1924 - Rimska pogodba
 - Reka postane Italijanska
- IT ne prizna SLO in HR → nimajo statusa manjšine → asimilacija

Severna meja

- Beograda meja ni zanimala
- Avstrijci - propaganda proti K.SHS

Rudolf Maister

- general, užival avtoriteto
- MB ostane v K.SHS (po vojni prevladajo Nemci)
- okoli 3000 vojakov → zasedejo MB → razorožijo Nemce → grejo do Radgone in zasedejo del Labotske doline

Alfred Laurič

- Z Koroške, Borovlje

Franjo Malgaj

- Mežiška dolina
- Dravograd
- Pliber
- Velikovec

Konec 1918

- A hoče, da bo meja po Dravi
- K.SHS noče Celovca (drag za oskrbovanje) in Beljaka → napaka!

Pomlad 1918

- nova pogajanja

Koroška

- ko so z A podpisali mirovno pogodbo določijo, da bo meja potekala po Karavankah
- Celovška kotlina – plebiscit (10.10.1920)
 - do plebiscita je bila razdeljena na cono A (K.SHS) in B (Avstrijska uprava) → meja je Drava
 - plebiscit se je najprej izvajal v coni A – če bo večina za K.SHS bodo bi izvedli plebiscit tudi v coni B
 - dve leti so imeli časa za odločitev → v coni B je bila močna in dobra Avstrijska propaganda
 - 10.10.1920 → 97% ljudi je sodelovalo → 59% se je odločilo za Avstrijo → razočaranje K.SHS, izgubljena Celovška kotlina, hoteli so celo vojaško napasti
 - A je vodila socialdemokratska stranka
 - večina, ki je sodelovala na plebiscitu so bili Slovenci → v A so videli socialno varnost

Štajerska

- meja poteka po reki Muri (Radgona postane A, MB pa od K.SHS)

Madžarska

- Trianonska pogodba → določila je Prekmurje pod K.SHS, Porabje je ostalo Madžarsko